

Moet de gevelsteen In 't La[n]t van Beloften worden aangepast?

Dat "golfje" tussen en boven de letters A en L behoort zeker niet geschilderd of ingevuld te worden met zwarte verf (of welke andere donkere of opvallende kleur ook). En al helemaal niet om dat rare woord LAT te verklaren.

De maker van deze steen is geen al te snuggere figuur geweest. Allereerst zijn té hoge reliëf, waardoor de afbeelding wel meer spreekt, maar de kans op beschadiging buitenproportioneel toeneemt. Het voorste stuk van de boomstam (draagbalk, of hoe je het ook wilt noemen) is afgebroken. Door de meest recente polychromeur is dit overigens knap opgelost: de armstomp heeft een vleeskleur gekregen, zodat bij niet al te nauwkeurig toekijken het lijkt alsof het het handje is, en het afgebroken andere handje lijkt als het ware te verdwijnen tussen zijn kleding. Hoe dan ook, hier mist behoorlijk wat.

En dan natuurlijk de belettering. Zijn manier van spaties aanbrengen door middel van een punt ter halver hoogte, dus: INT.LAT.VANBELOFTEN INDE.NIEVESTADT, is niet alleen naar het inzicht van nu, maar ook naar het inzicht van rond 1615 not done. Over het aan elkaar schrijven van INT kun je nog twisten, maar tussen VAN en BELOFTEN hoorde echt een punt, evenals tussen IN en DE en ook tussen NIEVE en STADT.

De schrijfwijze NIEVE of NIEUE niet echt gebruikelijk; eerder was NIEWE acceptabel. Maar de meeste scribenten schreven al gewoon NIEUWE. Of moet hier iets anders achter gezocht worden, te weten een chronogram? Thans bevat het opschrift de Romeinse letters ILVLIDVD, ergo $2 \times D = 1000$, $2 \times L = 100$, $2 \times V = 10$, $3 \times I = 3$, ergo 1113. Als er nog ergens een D zou zijn, kom je op 1613, perfect passend als bouwjaar van het pand. Alleen, er staan er maar twee D's (en een M is al helemaal buiten zicht). Het had opgelost kunnen worden door voluit LANDT te beitelen, waarbij de tekst ook nog eens mooier zou sporen met de schrijfwijze STADT.

Kortom, te vrezen is dat de steenhouwer niet alleen een fout maakte door de N niet te houwen, maar daarmee ook nog eens in datzelfde woord een prachtig chronogram om zeep hielp.

Dat een N "afgebeeld" wordt in de vorm van een streepje, komt inderdaad vaker voor, maar dan doorgaans bij de laatste letter van een woord. Zo had de steenhouwer, bij ruimtegebrek, VA en BELOFTE zonder N maar met een eind-streepje kunnen schrijven. Een N-afkorting die vóór de voorafgaande letter staat, is not-done.

En zelfs al zou dat golfje als teken voor een weggelaten N moeten dienen, door het nu zwart in te vullen trekt dat veel aandacht, maar hoeveel toeschouwers zullen dat herkennen als een bedoelde N? Toch wel heel weinig, en bij het overgrote deel zal het alleen maar extra vraagtekens oproepen.

Bovendien zit deze steen, als ik het zo mag zeggen, vol van dit soort golfjes, waarvan sommige wel met verf gevuld en andere niet. Of alle golfjes bewust door de steenhouwer aangebracht zijn, dan wel mogelijk latere beschadigingen zijn, durf ik op basis van een foto niet te zeggen; dat moet je echt voelen - en zelfs dan heb je wellicht onvoldoende zekerheid.

Deze steenhouwer was dus geen licht in de duisternis, geen perfectionist. Maar zijn collegae konden er ook wat van. Degene die de twee stenen in de Pieterskerkchoorsteeg aan het pand Langebrug 69 aangebracht heeft, was niet veel beter. Die.lijdt.en.siet.Doet.haet.te.niet~beter.benijdt.dan.beclacht Alst.godt.behaecht~ De maker had wellicht niet de hele tekst tevoren netjes in potlood op papier uitgemeten en als voorbeeld gelayout, want bij het woord beclacht kwam hij niet uit: de t staat op de rand en in zijn paniek heeft hij de e uit beclacht weggelaten, waardoor de uitspraak nu heel gekunsteld wordt.

Ook dacht hij slim te zijn door de (spatie)punt tussen dan en beclacht weg te laten: Hij snapte wel dat de zin: beter benijdt dan beclacht relatief erg lang zou worden, dus dat hij vanaf het begin moest gaan

klooiën (dat deed hij overigens al een beetje door beter zonder hoofdletter te schrijven, maar dat was nog onvoldoende). Die mooie kreet over benijden en beklagen is nu behoorlijk verformd. En dat terwijl het zo'n veelvoorkomende en dus voor het toenmalige publiek zo herkenbare kreet was. Denk maar aan de stenen in Breestraat 177. Maar ook in Haarlem: daar was een zilveren troffel uit 1698 met o.m. de inscriptie: Die leydt en siet, Breyght neydt tot niet. (B.C. Sliggers en P. van Wijngaarden, De eerste steen gelegd door ... Geschiedenis en inventarisatie van de Haarlemse eerste stenen, Haarlem 1985). En de gevelsteen in de (afgebroken) korenmolen te Greup (gemeente Binnenmaas): Ary Dirck Neeltje en Yan Yanse vrij in 't gemeen hebben geleyt aen desen molen den eersten steen op den 30 maart a. 1707. Benijt desen molen niet omdat hij maelt want hij is bij Yan Yanse Bogert betaelt. En ook de stenen boven de toegang tot het hofje van Samuel de Zee geven geen getuigenis van blijmoedigheid. Blijkbaar vonden heel wat bouwheren het nodig om de buitenwereld redelijk fijnzinnig onder de neus te wrijven dat ze niet zo afgunstig moesten zijn.

Neem b.v. de steen boven het poortje op de Stille Rijn. Bij de os staat:

DEN.OS.IS.TYT.GESLAGEN.HY.IS.VET.HY CANT.NIET.LANGEN.DRAGE.(met een plat streepje op de allerlaatste e, zodat het dus DRAGEN wordt). Maar dat LANGEN: iedereen snapt wel dat het LANGER moet zijn, maar dat staat er niet. Maar hier is de allerlaatste N dus op de goede manier verwerkt. Evenzo in het steentje in de Maarsmansteeg: AFTE.BREKEN.TOT.WIL.VAN.BVRGEMRN 1578, met boven RN een platte streep, toen een zeer gebruikelijke manier van afkorten van MEESTEREN. Dat wij ook tussen AF en TE een spatiepunt gewild hadden - mogelijk zit hier een probleem dat ook vandaag de dag nog volop speelt: wanneer moet je woorden met te erin aaneenschrijven of juist splitsen?

De steenhouwer van de Nieuwe Beestenmarkt is in ieder geval beter leesbaar dan de maker van de steen op de hoek van de Lange Mare en Oude Vest: waar de doorengestregelde OO van POORT nog een enigszins fraai effect had, was het omdraaien van de letter N (niet één keer, maar vier keer) op zijn minst not-done. En ook hier de spaties: DIT.IS.INDE.OVDE.MAREN.POORT ANNO 1615; zeker bij INDE zouden wij splitsen en Marenpoort tot één woord maken.

Overigens zit dezelfde kwaal van een omgedraaide of althans verformde N ook in de gevelsteen DIE BLICKMANT 1706; DIE (mogelijk pas later ervóór gebeiteld) BLICKMANT A 06, waarbij dat laatste Anno 1606 zou kunnen betekenen, dus honderd jaar eerder, in ieder geval niet onmogelijk qua belettering (de opmerkelijke Dürer-A enz.). En dan het woord Blickmand: die mand is niet van blik, maar gewoon een mand van gevlochten tenen vol wasgoed. Bedoeld is uiteraard bleekmand, mand vol wasgoed dat gebleekt moest gaan worden, maar het woord blik voor bleek is in Leiden volstrekt onbekend en als het dan zo moest zijn, eerder gebezigd in 1606 dan in 1706.

augustus 2013